

Muuttohaukkaprojekti 1997–1999

Tuomo Ollila

Tässä raportissa tarkastellaan Suomen muuttohaukkojen pesimäkantaa ja levinneisyyttä vuosien 1997–1999 tehostetun inventoinnin tulosten perusteella. Syynä tehostuneeseen inventointiin oli muuttohaukan huono pesimätulos vuosina 1995–1996. Inventoinnit tehtiin Metsähallituksen, Suomen luonnonsuojeluliiton ja lintuharrastajien yhteistyönä. Suomen muuttohaukkatilannetta 1990-luvun alkupuolella on käsitellyt Wikman (1995).

Aineisto ja menetelmät

Työn pohjana käytettiin aiempia tietoja muuttohaukkojen pesäpaikoista. Lisäksi uusia mahdollisia pesäpaikkoja etsittiin karttojen paljastamilta, muuttohaukan pesintään sopivaksi vaikuttavilta soilta ja pahoilta. Käytössä oli myös Pentti Linkolan kokoama tieto muuttohaukkojen vanhoista pesäpaikoista. Lisäksi pyydettiin muuttohaukkahavaintoja erityisesti pesimäajalta tiedotusvälineiden kautta.

Maastotyöt keskittyivät muuttohaukan levinneisyyden ydinalueille Keski-Lappiin ja Oulun läänin pohjoisosiin. Yksittäisiä tarkastuksia tehtiin myös muualla. Kittilän, Kolarin ja Muonion kuntien alueella kyettiin tarkastamaan lähes kaikki mahdolliset pesäpaikat. Muualla tarkastus ei ollut yhtä tehokasta. Maastotöissä tarkastettiin noin 150 aiemmin tunnettua muuttohaukan pesäpaikkaa sekä noin sata muuta mahdollista pesäpaikkaa. Tuloksia tarkasteltaessa on Oulun läänin tuloksiin yhdistetty Lapin läänin eteläiset kunnat Posio, Ranua ja Simo.

Kannan koko ja levinneisyys

Ennen toista maailmansotaa Suomen muuttohaukkakannan on arvioitu olleen noin 1 000 paria. Kanta romahti ympäristömyrkkujen, DDT:n ja muiden kloorattu-

jen hiilivetyjen takia ja oli alhaisimmillaan 1970-luvun alussa korkeintaan 30 paria (Wikman 1993). Tämän jälkeen kanta elpyi niin, että 1990-luvun alussa sen arvioitiin olleen 100 paria. Suomen muuttohaukkakannan ei enää todettu merkittävästi kasvavan 1990-luvulla. Vuonna 1997 kannan kooksi arvioitiin 100–120 paria (Ollila 1998).

Vuosina 1997–1999 onnistunut muuttohaukan pesintä tai merkit pesinnän yrityksestä todettiin kaikkiaan 121 paikalla (kuva 1). Kaikkina kolmena vuonna pesintä todettiin vain hieman yli 30 paikalla. Vuonna 1999 asutuiksi todettiin 102 pesäpaikkaa (poikaset, pesinnän aloitus tai emot pesäpaikalla; taulukko 1). Suomen muuttohaukkakannaksi vuonna 1999 arvioitiin 110–130 paria. ”Tehoprojektin” aikana löydettiin 42 aiemmin tuntematonta muuttohaukan pesäpaikkaa, joista osa on vanhojen tunnettujen reviirien vaihtoehtoisia pesäpaikkoja. Aineiston analysoinnin keskeneräisyyden takia on vielä vaikea sanoa, kuinka moni löydettyistä pesäpaikoista on todella uusia. Moni uusista pesäpaikoista sijaitsi levinneisyysalueen reunaosissa, mikä saattaa enteillä pesimäalueen laajenemista.

Muuttohaukan esiintyminen Suomessa painottuu edelleen kahdelle ydinalueelle, Keski-Lappiin ja alueelle joka sisältää Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänistä Simon kunnan ja Ranuan kunnan eteläosan. Näiden alueiden ulkopuolella on vain yksittäisiä pesintöitä. Etelä-Suomessa on 1990-luvulla todettu yksi varma pesintä. Pohjanmaalta ja Saimaan alueelta on lisäksi pesimäaikaisia havaintoja muuttohaukoille sopivasta pesimäympäristöstä.

Pesimätulos

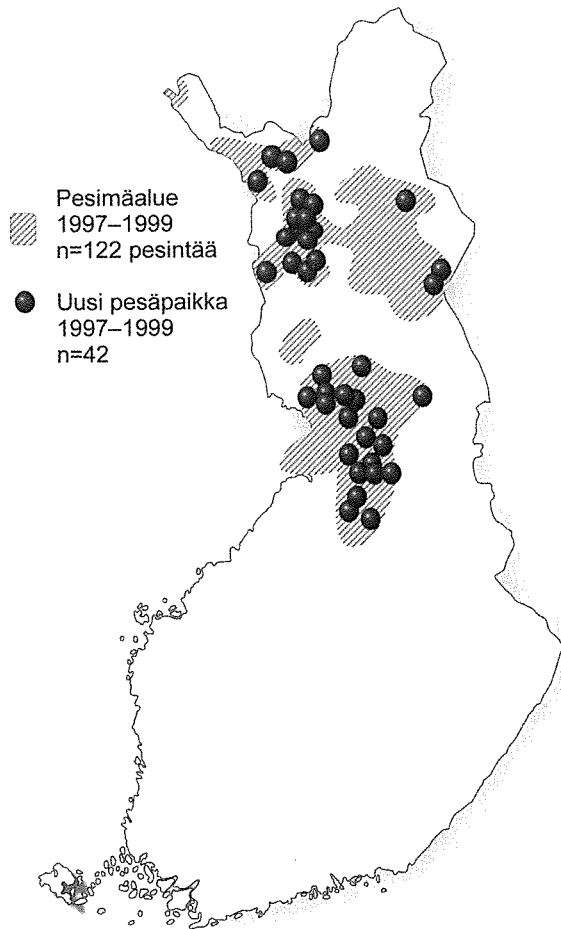
Ympäristömyrkkujen romahduttama muuttohaukkojen poikastuotto oli alhaisimmillaan 1960-luvulla ja 1970-luvun alkupuolella. Poikastuotto oli 1970- ja

1980-luvulla korkeampi Lapin läänissä kuin Oulun läänin pesäpaikoilla (Wikman 1995), mutta ero alkoi tasoittua 1980-luvun lopulla. 1990-luvulla pesinnät onnistuivat jopa hieman paremmin Oulun läänissä kuin Lapin läänissä (taulukko 2).

Vuosien 1997–1999 poikastuotto onnistunutta pesintää kohti oli koko maassa keskimäärin 2,2 poikasta. Poikastuotto onnistunutta pesintää kohti ei ole muuttunut 1990-luvulla. Poikastuotto aloitettua pesintää kohti oli vuosina 1997–1999 koko maassa keskimäärin 1,8. Oulun läänissä se oli keskimäärin 2,0 ja Lapin läänissä 1,7 poikasta aloitettua pesintää kohti.

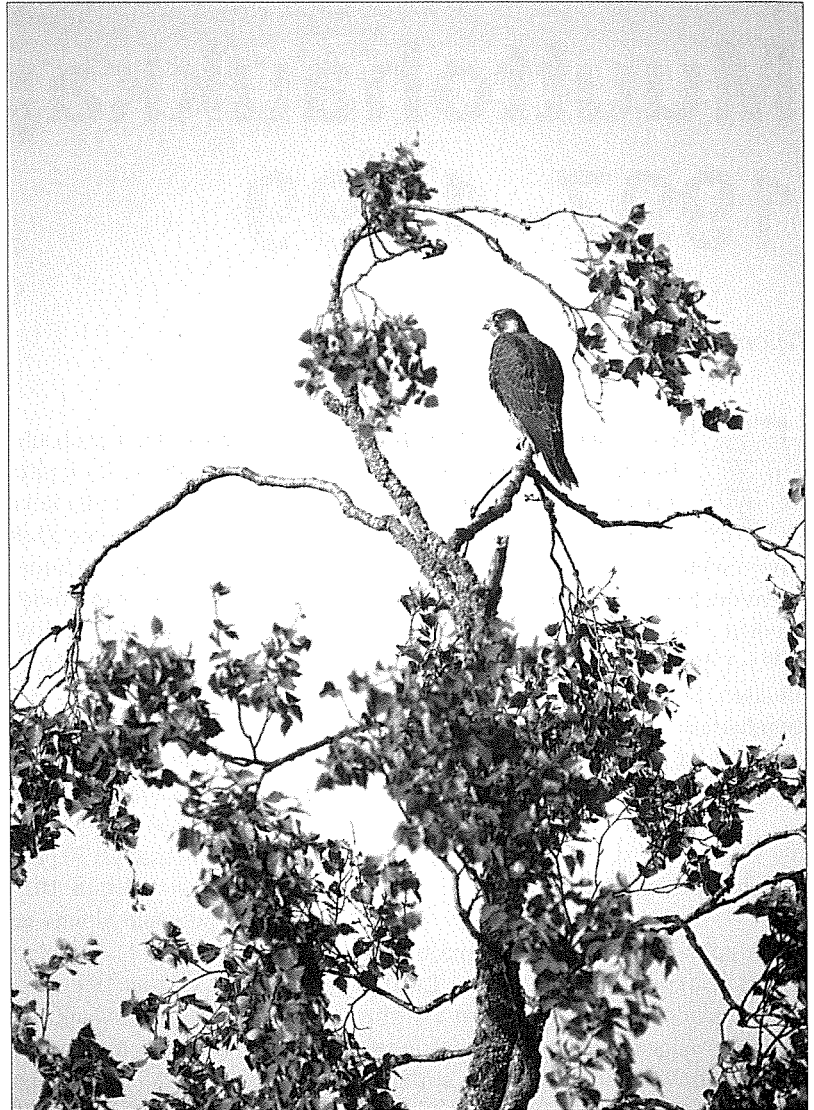
Etelä-Ruotsissa poikastuotto onnistunutta pesintää kohti oli vuonna 1998 2,2 poikasta/onnistunut pesintä ja 1,4 poikasta/aloitettu pesintä (Lindberg 1999). Ruotsin Norrbottenissa vastaavat luvut olivat 2,8 poikasta/onnistunut pesintä ja 2,2 poikasta aloitettua pesintää kohti.

Muuttohaukan tulevaisuuden kannalta huolestuttavimmalta tilanne näyttää, jos tarkastellaan poikastuottoa asuttua reviiriä kohti. Se oli vuosina 1990–1994 Oulun ja Lapin läänissä keskimäärin 1,6 poikasta. Vuosina 1997–1999 Lapin läänissä poikastuotto asuttua reviiriä kohti oli kuitenkin keskimäärin vain 1,1 poikasta. Syyt muutokseen ovat tuntemattomia, mutta mahdollisuuksia on monia, esimerkiksi sääolot, ravintotilanne tai muut, vaikeammin tulkittavat syyt. Näyttäisi kuitenkin, että ympäristömyrkyt eivät enää heikentäisi pesimämenestystä, koska poikastuotto onnistunutta pesintää kohti on säilynyt vakaana. Tätä tukee myös tieto siitä, että Ruotsin Norrbottenissa myrkkypitoisuudet analysoiduissa munissa ovat normaallilla tasolla (P. Lindberg, suull.). Lukuja tarkasteltaessa on muistettava, että poikasmäärään aloitettua pesintää kohti sekä poikasmäärään asuttua reviiriä kohti vaikuttaa se, miten tehokkaasti soilta on etsitty joskus piilossakin olevia pesiä. Pesien tarkastustehokkuuden ei kuitenkaan tiedetä ol-

Kuva 1. Muuttohaukan pesimäalue ja uudet pesäpaikat Suomessa vuosina 1997–1999. Kartalle merkittyjen lisäksi Etelä-Suomessa on todettu yksi pesintä.

Fig. 1. Breeding distribution (shaded areas, 122 breeding sites) and new nesting sites (42 pairs) of Peregrine Falcon in Finland in 1997–1999. In addition, one new breeding site was found in South Finland.

Nuori muuttohaukka. © Erkki Sarviaho
Young Peregrine.

Taulukko 1. Muuttohaukan pesintätiedot Suomessa vuosina 1993–1999. Vuosien 1995–1996 tiedot perustuvat rengastustoimistosta saatuihin rengastustietoihin.

Table 1. Breeding success of the Peregrine Falcon in Finland 1993–1999.

	1993	-94	-95	-96	-97	-98	-99
Tarkastettuja reviirejä <i>Number of territories monitored</i>	100	113			114	155	172
Asumattomia reviirejä <i>Number of territories without observed Peregrine Falcons</i>	18	23			46	58	70
Lintu/linnut paikalla <i>Number of with territories adult(s) present</i>	9	16			14	32	25
Onnistuneita pesintöjä <i>Number of successful breedings</i>	65	56	26	34	44	51	65
Tuhoutuneita pesintöjä <i>Number of unsuccessful breedings</i>	8	18			10	15	12
Pesintöjä yhteensä <i>Total number of breedings</i>	73	74			54	66	77
Asuttuja reviirejä (pesintä tai linnut) yhteensä <i>Total number of occupied territories</i>	82	90			68	98	102
Poikasia yhteensä <i>Total number of nestlings</i>	152	147	65	76	108	108	138
Poikasia/onnistunut pesintä <i>Nestlings per successful breeding</i>	2,34	2,63	2,50	2,24	2,44	2,12	2,12
Poikasia/aloitettu pesintä <i>Nestlings per started breeding</i>	2,08	1,99			2,00	1,64	1,79
Poikasia/asuttu reviiri <i>Nestlings per occupied territory</i>	1,85	1,63			1,59	1,10	1,35
Tarkastetuista tyhjiä % <i>Percentage of territories without observed Peregrine Falcons</i>	18	20			40	37	41

Taulukko 2. Muuttohaukan poikasmäärä asuttua reviiriä kohden vuosina 1990–1994 ja 1997–1999 Oulun ja Lapin läänissä.

Table 2. Number of young Peregrine Falcons per occupied territory in Ostrobothnia and Lapland in 1990–1994 and in 1997–1999.

Oulun lääni Ostrobothnia

1990–1994	1,64	1,50	1,59	1,44	1,96
1997–1999	1,46	1,26	1,70		

Lapin lääni Lapland

1990–1994	1,51	1,52	1,54	1,91	1,58
1997–1999	1,13	1,03	1,10		

leen vuosina 1997–1999 heikompa kuin 1990-luvun alkupuolella.

Kevään sääolojen on todettu vaikuttavan muuttohaukan pesintätulokseen (Ratcliffe 1993). Erityisesti pitkäaikaiset saateet voivat aiheuttaa pesintöjen keskeytyksiä. Esimerkiksi Norrbottenissa on havaittu, että suojaisilla kallio- ja kalliopahdoilla pesineet parit onnistuivat sateisina vuosina paremmin kuin avoimilla ja säälle alttiina olevilla soilla pesineet parit (S. Hamren, suull.).

Pesäpaikat

Vuosina 1997–1999 todetuista 121 pesästä 113 (93 %) sijaitsi maassa suolla, kuusi pesää (5 %) pahdoilla ja kaksi (2 %) puussa.

Kaikki pahtapesinnät todettiin Lapin tunturialueella tai läheisellä metsäalueella. Puupesinnät olivat Sodankylässä Lokan ja Porttipahdan tekoaltaiden ympäristössä kalasääsken ja merikotkan pesissä.

Uusien pesäpaikkojen etsintää jatkettava

Projektin aikana saatiin varsin hyvä käsitys läntisen Lapin tilanteesta sekä kohtuullinen näkemys itäisestä Lapista sekä Oulun läänistä. Eteläisessä Suomessa saattaa olla muutamia tuntemattomia pesäpaikkoja, samoin Ylä-Lapin tunturialueella. Tulevina vuosina pesäpaikkojen etsintää onkin tehostettava näillä huonommin tunnetuilla alueilla.

Muuttohaukan poikaset pesimäsuolla. © Erkki Sarviaho
Young Peregrines near their nest.

Kiitokset

Kiitokset kaikille vuosikymmenten aikana muuttohaukkaprojektissa mukana olleille tai sille tietojaan luovuttaneille henkilöille. Teidän työnne on ollut tärkeintä Suomen muuttohaukkojen suojelussa!

Summary: Results of monitoring Peregrine Falcon in Finland in 1997–1999

The breeding population and breeding success of the Peregrine Falcon (*Falco peregrinus*) has been monitored in Finland since the early 1970s by WWF and volunteer bird ringers. Since 1997 the Finnish Forest and Park Service has taken responsibility for the monitoring project, but volunteer bird ringers still carry out most of the fieldwork. More than 90 % of known territories were checked annually in 1997–1999.

The number of Peregrine pairs in Finland in 1999 was 110–130. All pairs except one bred in Lapland and northern Ostrobothnia (Fig. 1). In 1997–1999 a total of 42 new nesting sites have been found; how many of them represent genuinely new territories is still difficult to say, as the data analysis is not finished. In 1999 a total of 102 nesting sites were occupied.

The average number of young per successful Peregrine breeding was 2.2 in Finland in 1997–1999, and the number of young per started breeding was 1.8. In Ostrobothnia it was 2.0 and in Lapland 1.74. A cause for worry is that the number of young per occupied territory in Lapland has decreased drastically for unknown reasons (Table 2): in 1990–1994 the figure for both Ostrobothnia and Lapland was 1.6, but in 1997–1999 production for the entire country was 1.3, in Ostrobothnia 1.5, and in Lapland only 1.1 young per occupied territory.

93 % of Peregrine Falcons nests found in 1997–1999 were situated on the ground in peatlands, 5 % on cliffs in northern mountain areas or in nearby forest. 2 % of pairs bred in trees in old White-tailed Eagle (*Haliaeetus albicilla*) or Osprey (*Pandion haliaetus*) nests.

Kirjallisuus

- Lindberg, P. 1999: Projekt Pilgrimsfalk 1998. – Fågelåret 1998:63–65.
Ollila, T. 1998: Suomen muuttohaukat 1993–1997. – Linnut-vuosikirja 1997:10–11.
Ratcliffe, D. 1993: The Peregrine Falcon (2. painos). – T&AD Poyser, Lontoo.
Wikman, M. 1993: Muuttohaukka. – Teoksessa: Forsman, D. (toim.), Suomen haukat ja kotkat, s. 229–237. Kirjayhtymä, Helsinki.
Wikman, M. 1995: Suomen muuttohaukat 1990–1994. – Linnut 30 (3):21–23.

Kirjoittajan osoite / Author's address

Metsähallitus, luontopalvelut
PL 8016
FIN-96101 Rovaniemi

Saapunut / Received 24.1.2000